

Lietuvos negalios organizacijų forumas

Lietuvos žmonių su negalia sąjunga

2018

Vilniaus miesto savivaldybės rinkimų apylinkių fizinio prieinamumo, fizinę negalia turintiems asmenims, analizė

Vilnius

TYRIMO ATASKAITA

„VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS RINKIMŲ APYLINKIŲ FIZINIO PRIEINAMUMO, FIZINĘ NEGALIĄ TURINTIEMS ASMENIMS, ANALIZĖ“

Ataskaitos autorės: Ramunė Šidlauskaitė
Ugnė Šakūnienė

Mokslinė redakcija: Ugnė Grigaitė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS APSAUGOS
IR DARBO MINISTERIJA

Savivaldybių analizės parengtos įgyvendinant "Nevyriausybines organizacijas vienijančių asociacijų institucinio stiprinimo projektą 2018 m. spalio 1 d.(sutarties Nr. NOBP1-126), kurį finansuoja LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Užsakovas: *Lietuvos negalios organizacijų forumas,
Žemaitės g. 21, Vilnius*

Vykdytojas: *Lietuvos žmonių su negalia sąjunga,
Gėlių g. 7, Vilnius*

Turinys

SANTRAUKA	4
IŽANGA	5
TYRIMO METODOLOGIJA	9
REZULTATŲ ANALIZĖ	10
IŠVADOS	16
REKOMENDACIJOS	17
PRIEDAI	19

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Psl.

1 pav. Vyriausioji rinkimų komisija 2016 m. duomenys	8
2 pav. Lietuvos žmonių su negalia sąjunga 2018 m. duomenys	8
3 pav. Vilniaus miesto savivaldybė 2018 m. duomenys	9
4 pav. Iš 73 pritaikytų rinkimų apylinkių patikrintos nuvykus 27	9
5 pav. Iš 78 nepritaikytų rinkimų apylinkių nuvykus patikrintos 27	10
6 pav. Apibendrinti VRK, VMS ir LŽNS rinkimų apylinkių pritaikymo rezultatai	10
7 pav. Rinkimų apylinkių prieinamumas pagal seniūnijas	11
8 pav. Rinkimų apylinkių pasiskirstymas pagal įstaigas	13

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Psl.

1 lentelė. Rinkimų apylinkių prieinamumas pagal seniūnijas

12

2 lentelė. Rinkimų apylinkių pasiskirstymas pagal įstaigas

13

SANTRAUKA

Vilniaus miesto rinkimų apylinkių fizinio prieinamo fizinę negalią turintiems asmenims **tyrimo tikslas** – išsiaiškinti kiek Vilniaus miesto rinkimų apylinkių yra realiai pritaikyta asmenims su fizine negalia. Palyginti įstaigų pateiktus duomenis ir patikrinimo metu gautus duomenis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nuvykus patikrinti ne mažiau kaip trečdali, pagal Vilniaus m. savivaldybės duomenis, neįgaliesiems pritaikytų rinkimų apylinkių.
2. Nuvykus patikrinti ne mažiau kaip trečdali, pagal Vilniaus m. savivaldybės duomenis, neįgaliesiems nepritaikytų rinkimų apylinkių.
3. Apskaičiuoti, koks procentas rinkimų apylinkių yra pritaikytas, nagrinėjant Vilniaus m. savivaldybės ir Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktus duomenis bei patikrinimo metu gautus rezultatus.

Atliekant šį tyrimą, Lietuvos žmonių su negalia sąjunga (LŽNS) išanalizavo Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) ir Vilniaus m. savivaldybės (VMS) pateiktus duomenis. Įstaigų pateikti duomenys buvo patikrinti tyrimo komandai susisiekus ar fiziškai nuvykus į konkrečias rinkimų apylinkes. Rinkimų apylinkių realiam prieinamumui nustatyti, buvo parengtas klausimynas, kuriame pateikti klausimai apie objektų išorės ir vidaus fizinį prieinamumą. Objektus tikrino ir klausimyną pildė atsakinga Lietuvos žmonių su negalia sąjungos darbuotoja, turinti judėjimo negalią, judanti neįgaliojo vežimėliu. Planuota tikrinimo apimtis – 151 rinkimų apylinkė. 54 rinkimų apylinkės patikrintos fiziškai nuvykus į konkrečius objektus, 97 susisiekus su įstaigos vadovais/ atstovais.

Apibendrinus Vyriausios rinkimų komisijos, Vilniaus miesto savivaldybės pateiktus duomenis ir Lietuvos žmonių su negalia sąjungos patikrinimų metu gautą informaciją, nustatyta, kad iš 151 rinkimų apylinkės neįgaliesiems pritaikytos 56 (37 proc.) rinkimų apylinkės, o nepritaikytos – 95 (63 proc.).

Atliktas tyrimas parodė, kad nei Vyriausioji rinkimų komisija, nei Vilniaus miesto savivaldybė neturi tikslių duomenų apie rinkimų apylinkių pritaikymą neįgaliesiems.

Savivaldybių administracijoms, parenkančioms patalpas rinkimams, tinkamas žmonėms su negalia, rekomenduojama konsultuotis su savivaldybėse veikiančiomis neįgaliųjų organizacijomis. Tai leistų atkreipti dėmesį į svarbias detales, be kurių neįgalieji negalės patekti į parinktas patalpas, taip pat pasiekti kokybinį šuolį pritaikant aplinką.

Rekomenduojame panaudoti paprasčiausius būdus: nepritaikytas rinkimų apylinkes perkelti į šalia esančius pritaikytus pastatus, pastatų, kuriuose nėra liftų, antruose aukštuose įrengtas rinkimų apylinkes perkelti į pirmuosius aukštus, jei jie prieinami neįgaliesiems, įrengti nuolydžius nuo bordiūrų prieigose, automobilių parkavimo aikštelėse, nes šios kliūtys tampa dažna problema patenkant į pritaikytą pastatą ir pan.

Visa su rinkimais susijusi informacija turi būti aiški, paprasta ir lengvai suprantama. Platinant informaciją viešaisiais kanalais, ji turi būti prieinama ir klausos bei regos negalias turintiems žmonėms Taip pat svarbu informuoti, kur neįgalieji gali rasti visą, jiems reikalingą informaciją.

IŽANGA

Viena ryškiausių politinio dalyvavimo teisių – rinkimų teisė, kuri pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹ nuostatas yra pripažįstama tik Lietuvos Respublikos piliečiams. LR Konstitucija teigia, kad „Piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, turi rinkimų teisę.“² Taigi visi 18 m. ir vyresni mūsų šalies piliečiai turi teisę dalyvauti rinkimuose – balsuoti ir patys būti iškelti į renkamus kandidatus.

Neįgaliųjų rinkimų teisę užtikrina ir 2006 m. priimta Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija³, kuri Lietuvoje buvo ratifikuota 2010 m. Konvencijos 29 straipsnis teigia, kad valstybės privalo užtikrinti neįgaliesiems politines teises ir galimybę jas įgyvendinti lygiai su kitais asmenimis bei įpareigoja užtikrinti neįgaliųjų teisę ir galimybę balsuoti ir būti išrinktiems, užtikrinant, kad balsavimo procedūros, patalpos ir medžiaga būtų atitinkamos, prieinamos ir jas būtų galima lengvai suprasti ir naudoti.

Teisė dalyvauti politiniame gyvenime, įskaitant neįgaliosius, yra aiškiai apibrėžta tarptautinėje teisėje, Europos Tarybos dokumentuose ir Europos Sąjungos (ES) pirminės ir antrinės teisės aktuose.

Lietuva ratifikavusi JT Neįgaliųjų teisių konvenciją turėjo imtis konkrečių veiksmų ją įgyvendinti, užtikrinti ir skatinti visapusišką visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą be jokios diskriminacijos dėl negalios. Taigi jau nuo 2010 m. pabaigos Lietuvos institucijos turėjo imtis konkrečių veiksmų, kad asmenys su negalia nebūtų diskriminuojami ir balsavimo bei dalyvavimo rinkimuose srityse. Prie lygių teisių užtikrinimo dalyvaujant politiniame gyvenime prisideda specialiai pritaikomos balsavimo procedūros ir patalpos bei prieinama, lengvai suprantama informacija. Taip pat turi būti apsaugoma negalią turinčių asmenų teisė balsuoti slaptai ir nedarant poveikio jų apsisprendimui. Valstybė privalo sudaryti sąlygas, kuriomis neįgalieji galėtų nediskriminuojami, veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti valstybės valdyme.

Neįgaliųjų, kaip ir visų kitų Europos Sąjungos piliečių, rinkimų teises užtikrina ir ES pagrindinių teisių chartijos⁴ 39 straipsnis (visiems ES piliečiams garantuojama teisė balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose), o 40 straipsnis garantuoja teisę balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose. 21 straipsnis pripažįsta teisę būti nediskriminuojamam, taip pat ir dėl negalios, o 26 straipsnis pripažįsta ir gerbia neįgalių asmenų teisę naudotis priemonėmis, užtikrinančiomis jų nepriklausomumą, socialinį bei profesinį integravimą ir dalyvavimą bendruomenės gyvenime. Galimybė dalyvauti politiniame gyvenime yra vienas iš svarbiausių demokratinės visuomenės principų.

Taigi tarptautinė teisė vienareikšmiai pripažįsta, kad negalia (nepaisant ar tai fizinė, ar psichikos, ar intelekto, ar kita) negali būti pagrindas apriboti žmogaus teisėms.

¹ LR Konstitucija (1992): <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

² LR Konstitucijos 34 str. (1992): <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

³ JT Neįgaliųjų teisių konvencija (2006): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.335882>

⁴ ES pagrindinių teisių chartija (2009): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM%3AI33501>

2016 m. JT neįgaliųjų teisių komitetas, apsvarstęs pirmąją Lietuvos ataskaitą dėl JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo⁵, rekomendavo Lietuvai, glaudžiai bendradarbiaujant su negalia turinčius asmenis atstovaujančiomis organizacijomis, paspartinti rinkimų įstatymų priėmimą, kad būtų užtikrintos ir teisiškai įgyvendinamos neįgaliųjų teisės balsuoti, ir, be kita ko, jiems būtų prieinama rinkimų medžiaga, rinkimų aplinka bei užtikrinta laisvai pasirenkama, tinkama ir būtina pagalba⁶.

Pagal Seimo rinkimų įstatymą, už balsavimo bei apygardų ir apylinkių rinkimų komisijų būstinių patalpų išlaikymą, balsavimo patalpų įrengimo inventoriaus įsigijimą ir išsaugojimą apmokama iš savivaldybių biudžetų⁷. Rengiantis Seimo rinkimams, 2016 m. kovą, Vyriausioji rinkimų komisija kreipėsi⁸ į visas savivaldybes, prašydama patikrinti ir įvertinti savivaldybės teritorijoje esančių balsavimo patalpų būklę. Gavusi informaciją apie prastas balsavimo patalpas, komisija prašė apygardų ir apylinkių rinkimų komisijas pasirūpinti, kad savivaldybių administracijos skirtų tinkamas patalpas balsavimui, kad teisė balsuoti būtų užtikrinta ir asmenims su negalia. Komisija taip pat rekomendavo asmenims su negalia balsuoti namuose, nes neturi nei įgaliojimų, nei lėšų įrengti tinkamų balsavimo patalpų. Lietuvos neįgaliųjų forumas šį pareiškimą apskundė Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai. Lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė pripažino⁹, kad tokia Vyriausiosios rinkimų komisijos rekomendacija neužtikrina asmenų su negalia visavertės teisės dalyvauti rinkimuose su kitais asmenimis ir neatitinka JT Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų. Pasak kontrolierės, savivaldybių lėšų trūkumas negali būti pateisinamas pagrindas nepritaikyti balsavimo patalpų.

2016 m. vasario 4 d. LR vyriausioji rinkimų komisija priėmė sprendimą „Dėl balsavimo patalpos įrengimo tvarkos aprašo ir balsavimo patalpos perdavimo saugoti policijai akto formos patvirtinimo“¹⁰, kuriame teigiama, kad „Privalo būti užtikrinta teisė balsuoti neįgaliesiems, senyvo amžiaus rinkėjams bei numatyta galimybė jiems nesunkiai patekti ir (ar) pakilti į balsavimo patalpas. Rinkimams suteikiamų balsavimo patalpų tinkamumą ir jų įrengimą judėjimo ir (ar) regos negalią turinčių ir senyvo amžiaus rinkėjų poreikiams privalo įvertinti savivaldybių institucijos, atsakingos už viešosios paskirties pastatų pritaikymą specialiesiems poreikiams.“ Taip pat parenkant patalpas balsavimui rekomenduojama, kad jos būtų įrengiamos savivaldybių, valstybės arba savivaldybių institucijų, įstaigų, seniūnijų, bendruomenių bei viešosios paskirties pastatų pirmajame aukšte ir, kad bent viena balsavimo kabina turi būti pritaikyta rinkėjams su negalia ir skirta užpildyti rinkimų biuletenį sėdint kėdėje ar neįgaliojo vežimėlyje. Apygardų rinkimų

⁵ JT Neįgaliųjų teisių komiteto 15 sesija (2016):

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1050&Lang=en

⁶ JT Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijos Lietuvai, CRPD/C/LTU/CO/1 (2016):

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fLTU%2fCO%2f1&Lang=en

⁷ LR Seimo rinkimų įstatymo 8 str. (1992): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1536/SktyARfbbc>

⁸ Lygių galimybių kontrolierės pažyma (2016):

<http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2017/01/16sn-181sp-140.pdf>

⁹ <http://www.lygybe.lt/lt/seimo-rinkimuose-asmenims-su-negalia-nebuvo-sudarytos-vienodos-galimybes-balsuoti>.

¹⁰ LR VRK sprendimas (2016):

https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/634bd3e0fcc11e59019a599c5cbd673/format/ISO_PDF/

komisijos savo paskelbtoje informacijoje turėjo nurodyti, ar rinkimų apylinkės balsavimo patalpa ir pastatas, kuriame ji įsikūrusi, yra pritaikyti judėjimo ir (ar) regos negalią turintiems ir senyvo amžiaus rinkėjams.

2016 m. gruodžio 19 d. Lygių galimybių kontrolierė savo pažymoje „Dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu nesuteikiant vienodų galimybių balsuoti 2016 m. LR Seimo rinkimuose tyrimo“¹¹ konstatavo, kad didžiojoje dalyje rinkimų apylinkių (1188 iš 1987) asmenų su negalia teisė veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti rinkimuose lygiai su kitais asmenimis nebuvo užtikrinta, nes nebuvo tinkamai įrengtos balsavimo patalpos.

LR vyriausioji rinkimų komisija per paskutinius vykusius rinkimus sulaukė ypač daug nusiskundimų dėl nepritaiktų patalpų asmenims su negalia. Po 2016 m. spalio 9 d. Seimo rinkimų du asmenys, turintys negalią, pateikė skundą teismui dėl jų teisių neužtikrinimo rinkimuose, tai yra, dėl balsavimų patalpų nepritaikymo asmenims su negalia. Skunde¹² buvo užfiksuoti tokie pažeidimai: asmenys su judėjimo negalia neturėjo galimybės savarankiškai patekti į balsavimo patalpą (prie pastatų ir jų viduje yra laiptai, nėra įrengtų arba įrengti netinkamo nuolydžio pandusai, pandusai užtverti arba užstatyti daiktais, įėjimo durys per siauros, nėra galimybės savarankiškai jų atidaryti sėdint rateliuose, durys atsidaro į išorę ir pan.). Rinkimų patalpose nebuvo įrengta nė viena balsavimo kabina, skirta užpildyti rinkimų lapelį sėdint kėdėje ar neįgaliojo vežimėlyje, netinkamas balsavimo lapelių pritaikymas asmenims, turintiems regos negalią, netinkamai pateikta informacija rinkėjams apie kandidatus, rinkimų procedūrą (nebuvo didesniu formatu atspausdintos informacijos silpnaregiams, rateliais judantiems informacija pakabinta per aukštai), nebuvo užtikrintas pakankamas ir būtinas paramos teikimas, kad balsuoti galėtų visi asmenys, nepaisant negalios pobūdžio. Skunde taip pat teigiama, kad valstybė nededa pastangų pašalinti kliūtis asmenims su negalia visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2018 m. balandžio 26 d. priėmė sprendimą¹³, kuriuo pripažino, kad Vyriausioji rinkimų komisija ir Vilniaus miesto bei Vilniaus rajono savivaldybės per 2016 metų rinkimus veikė nerūpestingai, nesudarė tinkamų sąlygų balsuoti žmonėms su judėjimo negalia, nepritaikiusios patalpų neįgaliųjų asmenų balsavimui, neužtikrino lygių galimybių pareiškėjams dalyvauti balsavime. Kaip pažymėjo teismas, lėšų trūkumas negali būti pagrindu, suteikiančiu teisę nevykdyti imperatyvių teisės aktų nuostatų ir atleisti nuo atsakomybės. Teismas priteisė pareiškėjams neturtinės žalos atlyginimui solidariai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Vyriausiosios rinkimų komisijos ir Vilniaus miesto bei Vilniaus rajono savivaldybių. Beje, prieš 2016 m. Seimo rinkimus Lietuvos neįgaliųjų forumas ne kartą buvo informavęs Vyriausiąją rinkimų komisiją apie neįgaliųjų teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, nesuteikiant tinkamų balsavimo patalpų ir įrangos judėjimo ir/ar regos negalią turintiems asmenims.

¹¹ Lygių galimybių kontrolierės pažyma (2016):

<http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2017/01/16sn-181sp-140.pdf>

¹² Lietuvos neįgaliųjų forumas: <http://inf.lt/pirma-karta-neigalieji-laimejo-byla-pries-vyriausiaja-rinkimu-komisija-ir-atsakingas-savivaldybes-del-diskriminacijos-per-rinkimus/>

¹³ Ibid.

2018 m. lapkričio 26 d. LR vyriausioji rinkimų komisija, Lietuvos savivaldybių asociacija ir Lietuvos neįgaliųjų forumas pasirašė memorandumą¹⁴ dėl bendradarbiavimo rinkimų srityje. Šiuo memorandumu bus siekiama per ateinančius 2019 m. rinkimus užtikrinti, kad neįgalieji galėtų veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis tiesiogiai ar per laisvai pasirinktus atstovus, įskaitant neįgaliųjų teisę ir galimybę balsuoti ir būti išrinktiems. Pasirašytame dokumente pabrėžiama, kad balsavimo procedūros, patalpos ir rinkimų medžiaga turi būti prieinamos neįgaliesiems ir jas būtų galima lengvai suprasti bei naudoti, turi būti kuo daugiau balsavimo apylinkių patalpų prieinamos ir pritaikytos judėjimo ar regos negalią turinčių ir senyvo amžiaus rinkėjų poreikiams. Memorandume didelis dėmesys skiriamas balsavimo patalpų įrengimui. Parenkant patalpas balsavimui, rekomenduojama, kad jos būtų įrengiamos savivaldybių, valstybės arba savivaldybių institucijų, įstaigų, seniūnijų, bendruomenių bei viešosios paskirties pastatų pirmajame aukšte. Pasirašytame dokumente akcentuojama, kad bent viena balsavimo kabina turi būti pritaikyta rinkėjams su negalia ir skirta užpildyti rinkimų biuletenį sėdint kėdėje ar neįgaliojo vežimėlyje.

Siekiant panaikinti socialinę nelygybę įgyvendinant pilietines teises, reikia pakeisti LR Seimo rinkimų, LR Prezidento rinkimų, LR rinkimų į Europos Parlamentą, LR savivaldybių tarybų rinkimų, LR referendumo įstatymus taip, kad neįgalieji galėtų veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis.

Šiuo metu Seimui pateikti rinkimų įstatymų projektai, kuriuose siūloma numatyti pilietinių rinkimų teisių apribojimų draudimą dėl negalios ir, atsižvelgiant į JT Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijų 14 punktą, numatyti, kad netinkamai pritaikyta aplinka yra diskriminacijos dėl negalios forma. Pritarus šiems įstatymų projektams, būtų užtikrinta socialinė lygybė įgyvendinant pilietines rinkimų teises.

¹⁴ LR VRK Memorandumas dėl bendradarbiavimo rinkimų srityje (2018): <https://www.vrk.lt/naujienos/-/content/10180/1/pasirasytas-memorandumas-skirtas-palengvinti-balsavima-neigaliesiems>

TYRIMO METODOLOGIJA

Atliekant šį tyrimą, Lietuvos žmonių su negalia sąjunga (LŽNS) išanalizavo Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) ir Vilniaus m. savivaldybės (VMS) pateiktus duomenis. Šios įstaigos, atsakydamos į joms pateiktas užklausas, pateikė informaciją raštu arba nuorodas į viešai prieinamą informaciją, apie pritaikytas ir nepritaikytas Vilniaus m. rinkimų apylinkes.

Įstaigų pateikti duomenys buvo patikrinti tyrimo komandai susisiekus ar fiziškai nuvykus į konkrečias rinkimų apylinkes. Tikslinant gautą informaciją, buvo tikrinamos pateiktos pritaikytos ir nepritaikytos rinkimų apylinkės. Rinkimų apylinkių realiam prieinamumui nustatyti, buvo parengtas klausimynas (žr. šios ataskaitos priedą Nr. 1), kuriame pateikti klausimai apie objektų išorės ir vidaus fizinį prieinamumą.

Išorės pritaikymui nustatyti buvo pateikti klausimai apie automobilių stovėjimo aikštelę (yra/ nėra) ir jos pritaikymą (ar yra parkavimosi vietos neįgaliesiems, ar iš aikštelės yra užvažiuojama ant šaligatvio, kokio aukščio bordiūras ir kt.), apie viešąjį transportą ir jo pritaikymą (ar yra viešojo transporto stotelė, koku atstumu nuo rinkimų apylinkės), koks grindinys, kokios kliūtys prie įėjimo, kaip galima patekti į objektą (ar yra lygus įvažiuojamas, ar neįgalieji gali patekti per pagrindinį įėjimą, ar yra įrengtas pandusas, ar tinkamas jo nuolydis, ar pandusas turi turėklus ir kt.), ar yra laiptai, kiek jų, ar yra keltuvas, ar jis veikia ir kt.

Patalpų vidaus pritaikymui nustatyti buvo pateikti klausimai apie galimybę judėti patalpų viduje, koks durų ir durų varčios plotis, ar yra liftas, keltuvas ir kt.

Objektus tikrino ir klausimyną pildė atsakinga Lietuvos žmonių su negalia sąjungos darbuotoja, turinti judėjimo negalią, judanti neįgaliojo vežimėliu.

Rinkimų apylinkių tikrinimas vyko 2018 m. spalio 10 d. – lapkričio 16 d.

Planuota tikrinimo apimtis – 151 rinkimų apylinkė. 54 rinkimų apylinkės patikrintos fiziškai nuvykus į konkrečius objektus, 97 susisiekus su įstaigos vadovais/ atstovais.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti kiek Vilniaus miesto rinkimų apylinkių yra realiai pritaikyta asmenims su fizine negalia. Palyginti įstaigų pateiktus duomenis ir patikrinimo metu gautus duomenis.

Tyrimo uždaviniai:

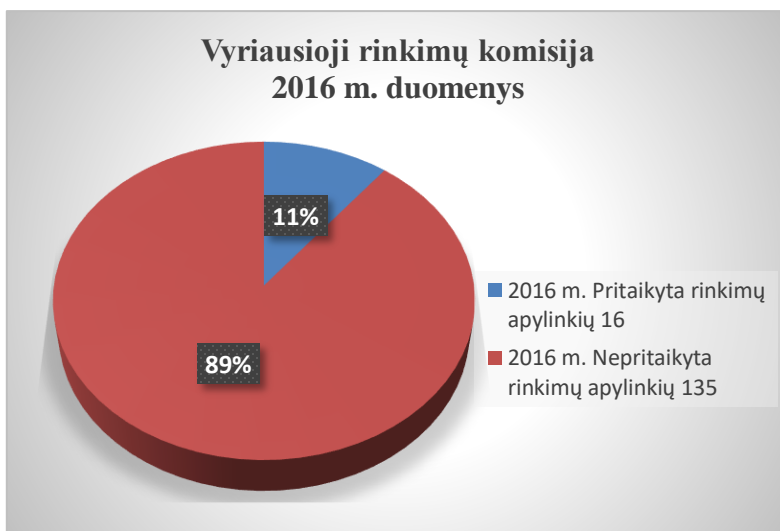
4. Nuvykus patikrinti ne mažiau kaip trečdalį, pagal Vilniaus m. savivaldybės duomenis, neįgaliesiems pritaikytų rinkimų apylinkių.
5. Nuvykus patikrinti ne mažiau kaip trečdalį, pagal Vilniaus m. savivaldybės duomenis, neįgaliesiems nepritaikytų rinkimų apylinkių.
6. Apskaičiuoti, koks procentas rinkimų apylinkių yra pritaikytas, nagrinėjant Vilniaus m. savivaldybės ir Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktus duomenis bei patikrinimo metu gautus rezultatus.

REZULTATŲ ANALIZĖ

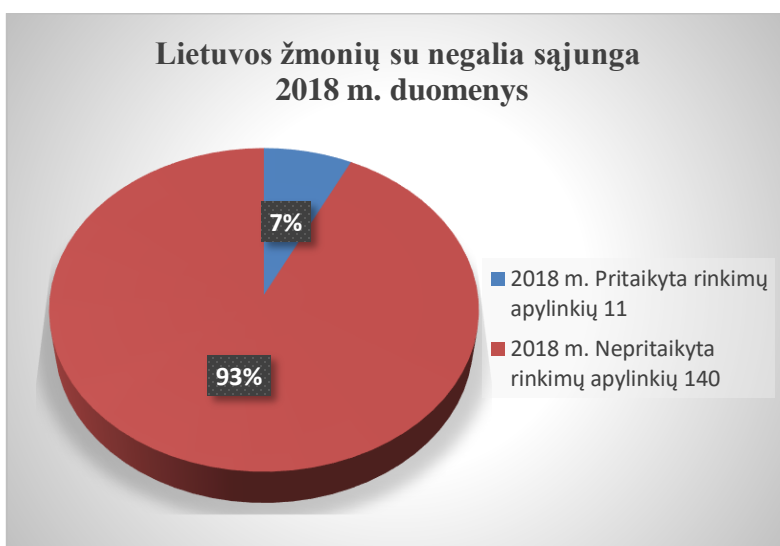
Lietuvos žmonių su negalia sąjunga, atlikdama Vilniaus miesto rinkimų apylinkių fizinio prieinamo fizinę negalią turintiems asmenims analizę, surinko duomenis, kiek Vilniuje iš viso yra rinkimų apylinkių ir kiek jų yra pritaikyta.

Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis Vilniaus mieste yra 151 rinkimų apylinkė¹⁵. 2016 m. duomenimis, iš jų neįgaliesiems pritaikyta 16 apylinkių (11 proc.) Atsakingam Lietuvos žmonių su negalia sąjungos darbuotojui patikrinus šią informaciją, paaiškėjo, kad iš nurodytų 16, fizinę negalią turintiems asmenims pritaikyta tik 11 apylinkių (7 proc.).

1 pav. Vyriausioji rinkimų komisija 2016 m. duomenys

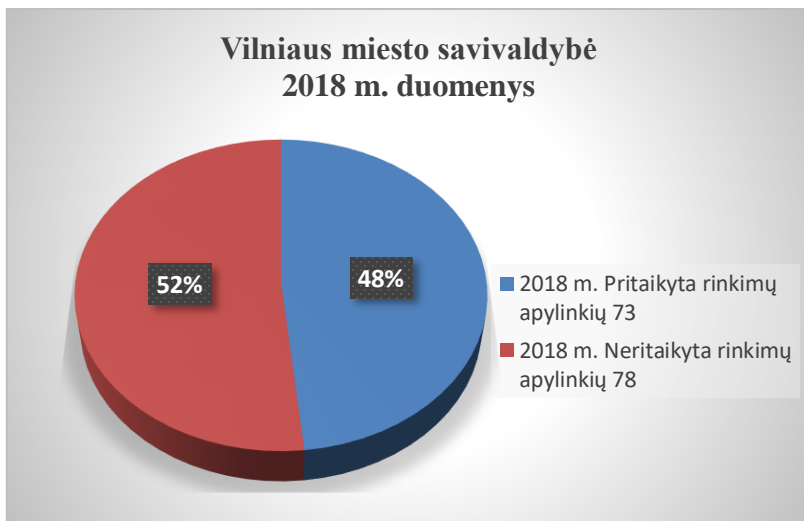
2 pav. Lietuvos žmonių su negalia sąjunga 2018 m. duomenys

¹⁵ LR VRK (2016): <https://www.vrk.lt/apygardu-ribos>

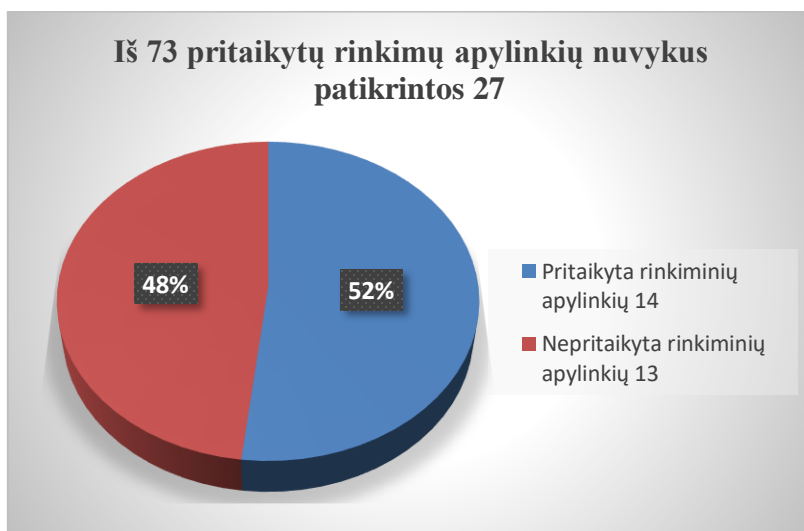
2018 m. Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis, iš 151 rinkimų apylinkės neįgaliesiems pritaikytos – 73 (48 proc.), nepritaikytos – 78 (52 proc.) rinkimų apylinkės.

3 pav. Vilniaus miesto savivaldybė 2018 m. duomenys

Iš šių 73 pritaiktų rinkimų apylinkių nuvykus buvo patikrintos 27 (1/3) daugiausiai įtarimų kėlusios apylinkės. Patikrinus, paaiškėjo, kad iš šių 27 rinkimų apylinkių pritaikyta 14 (52 proc.), nepritaikyta 13 (48 proc.).

4 pav. Iš 73 pritaiktų rinkimų apylinkių patikrintos nuvykus 27

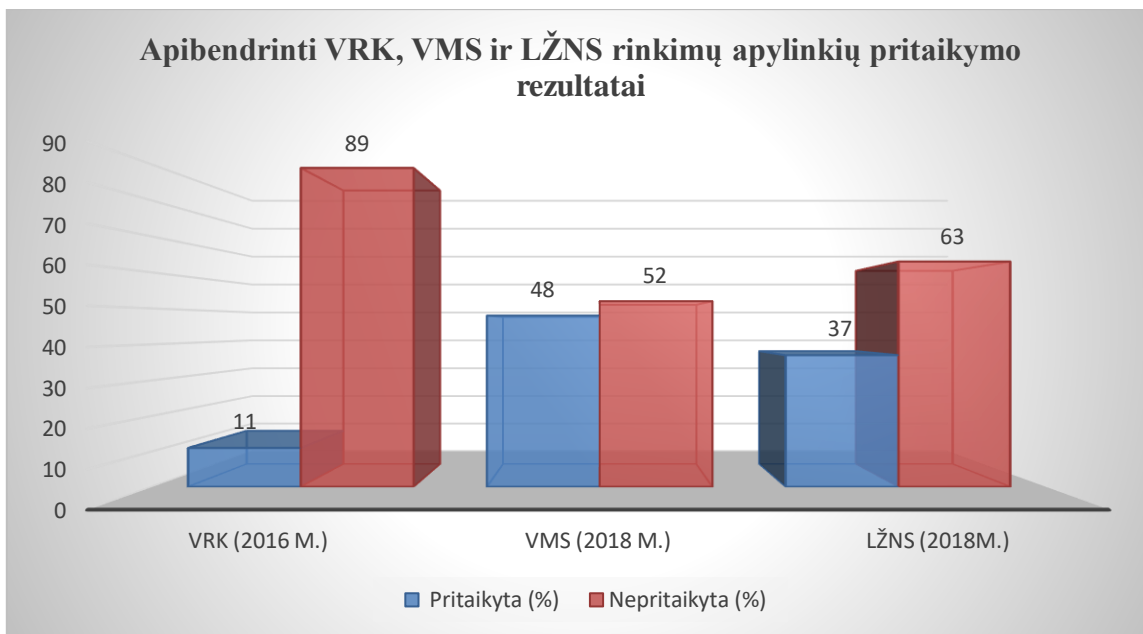
Iš 78 nepritaikytų rinkimų apylinkių nuvykus buvo patikrintos 27 (1/3), ir paaiškėjo, kad net 5 (19 proc.) apylinkės yra pritaikytos ir 73 (81 proc.) nepritaikytos.

5 pav. Iš 78 nepritaikytų rinkimų apylinkių nuvykus patikrintos 27

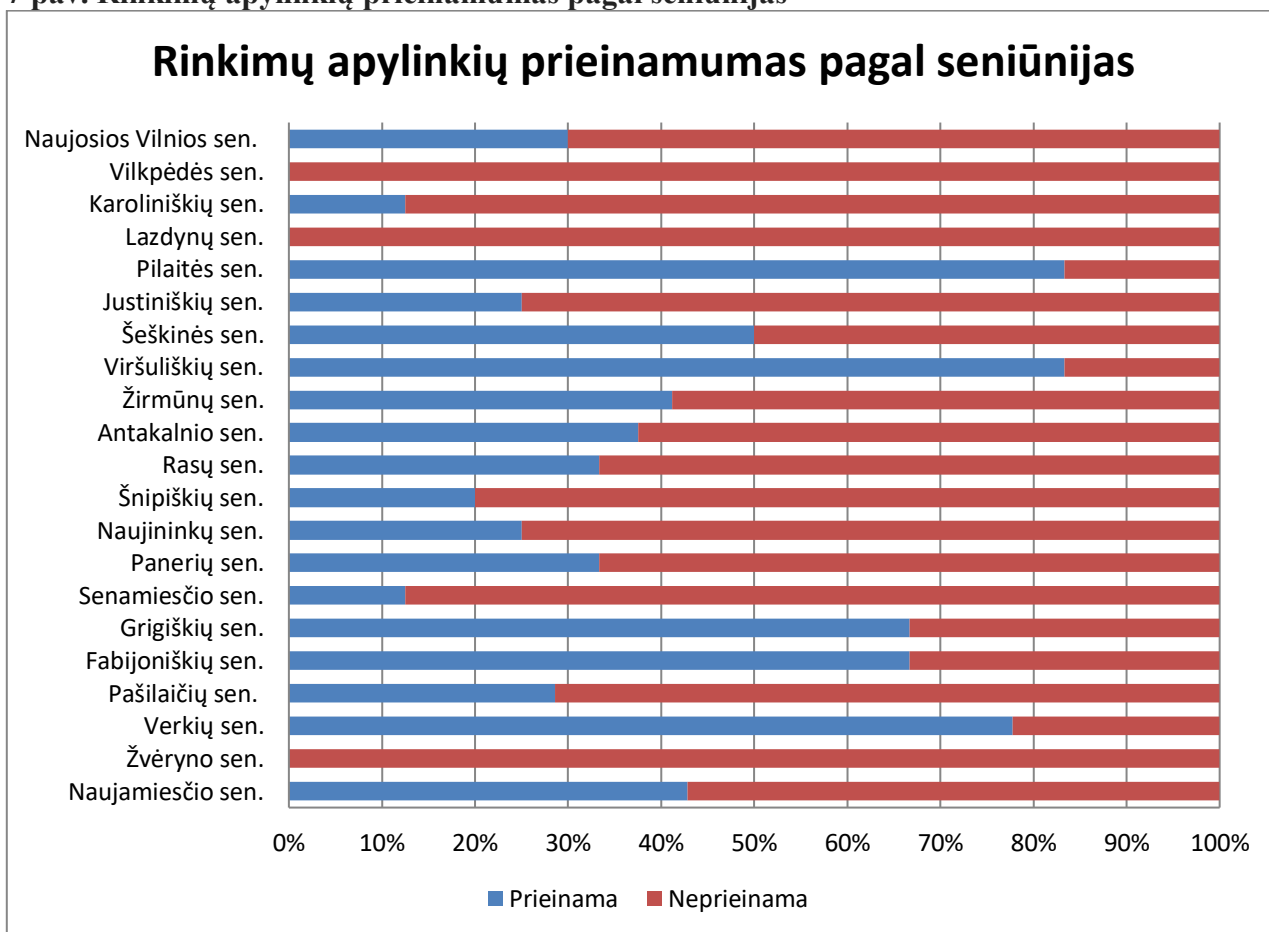
Apibendrinus Vyriausios rinkimų komisijos, Vilniaus miesto savivaldybės pateiktus duomenis ir Lietuvos žmonių su negalia sąjungos patikrinimų metu gautą informaciją, nustatyta, kad iš 151 rinkimų apylinkės neįgaliesiems pritaikytos 56 (37 proc.) rinkimų apylinkės, o nepritaikytos – 95 (63 proc.). Lyginant su Vilniaus miesto savivaldybės 2018 m. pateiktais duomenimis, prieinamų rinkimų apylinkių yra net 11 proc. mažiau.

6 pav. Apibendrinti VRK, VMS ir LŽNS rinkimų apylinkių pritaikymo rezultatai

Rinkimų apylinkių fizinis prieinamumas asmenims su negalia išnagrinėtas pagal seniūnijas, (rinkimų apylinkės yra 21 seniūnijoje). Daugiausiai rinkiminių apylinkių yra pritaikyta Pilaitės ir Viršuliškių seniūnijose – po 5 iš 6 (83 proc.), Verkių seniūnijoje – 7 iš 9 (78 proc.), Fabijoniškių seniūnijoje – 6 iš 9 (67 proc.), Grigiškių seniūnijoje – 2 iš 3 (67 proc.), Šeškinės seniūnijoje – 4 iš 8 (50 proc.), Naujamiesčio seniūnijoje – 3 iš 7 (43 proc.), Žirmūnų seniūnijoje – 7 iš 17 (41 proc.), Antakalnio seniūnijoje – 3 iš 8 (37 proc.), Rasų ir Panerių seniūnijose – po 1 iš 3 (33 proc.), Naujosios Vilnios seniūnijoje – 3 iš 10 (30 proc.), Pašilaičių seniūnijoje – 2 iš 7 (29 proc.), Naujininkų seniūnijoje – 3 iš 12 (25 proc.), Justiniškių seniūnijoje – 1 iš 4 (20 proc.), Šnipiškių seniūnijoje – 1 iš 5 (17 proc.), Karoliniškių ir Senamiesčio seniūnijose – po 1 iš 8 (12 proc.), ir 3 seniūnijose nėra nė vienos pritaikytos rinkimų apylinkės: Vilkpėdės seniūnijoje – 0 iš 6, Lazdynų seniūnijoje – 0 iš 8, Žvėryno seniūnija – 0 iš 4.

7 pav. Rinkimų apylinkių prieinamumas pagal seniūnijas

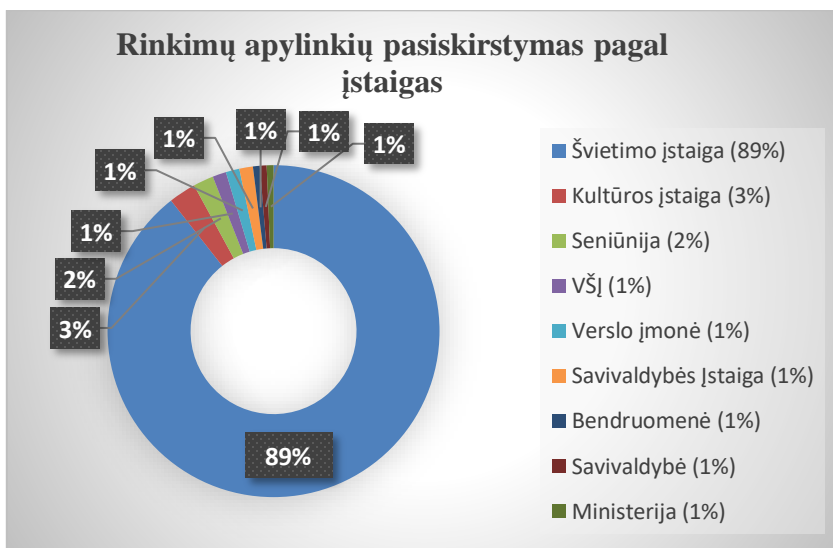

1 lentelė. Rinkimų apylinkių prieinamumas pagal seniūnijas

Seniūnijos	Prieinama	Neprieinama			
Naujamiesčio sen.	3	4	Antakalnio sen.	3	5
Žvėryno sen.	0	4	Žirmūnų sen.	7	10
Verkių sen.	7	2	Viršuliškių sen.	5	1
Pašilaičių sen.	2	5	Šeškinės sen.	4	4
Fabijoniškių sen.	6	3	Justiniškių sen.	1	3
Grigiškių sen.	2	1	Pilaitės sen.	5	1
Senamiesčio sen.	1	7	Lazdynų sen.	0	8
Panerių sen.	1	2	Karoliniškių sen.	1	7
Naujininkų sen.	3	9	Vilkpėdės sen.	0	6
Šnipiškių sen.	1	4	Naujosios Vilnios sen.	3	7
Rasų sen.	1	2	Viso:	56	95

Vertinant rinkimų apylinkių pasiskirstymą pagal įstaigas, daugiausia rinkimų apylinkių yra įsikūrusios švietimo įstaigose – 135 rinkimų apylinkės (89 proc.), ir tik po kelias kitose įstaigose: kultūros įstaigose – 4 rinkimų apylinkės (3%), seniūnijose – 3 rinkimų apylinkės (2%), VŠĮ, Verslo įmonėse, savivaldybės įstaigose – po 2 rinkimų apylinkes (1%), bendruomenėje, savivaldybėje, ministerijoje – po 1 rinkimų apylinkę (1%).

8 pav. Rinkimų apylinkių pasiskirstymas pagal įstaigas

2 lentelė. Rinkimų apylinkių pasiskirstymas pagal įstaigas

Įstaiga	Rinkimų apylinkių skaičius
Švietimo įstaiga (89%)	135
Kultūros įstaiga (3%)	4
Seniūnija (2%)	3
VŠĮ (1%)	2
Verslo įmonė (1%)	2
Savivaldybės Įst. (1%)	2
Bendruomenė (1%)	1
Savivaldybė (1%)	1
Ministerija (1%)	1

IŠVADOS

Atliktas tyrimas parodė, kad nei Vyriausioji rinkimų komisija, nei Vilniaus miesto savivaldybė neturi tikslių duomenų apie rinkimų apylinkių pritaikymą neįgaliesiems. VRK duomenys 2016 m., informacija pasenusi. VMS turi naujesnę informaciją, tačiau ir ji nėra tiksli – pritaikyta 11 proc. mažiau apylinkių nei teigiama.

Lietuvos žmonių su negalia sąjungos duomenimis, neįgaliesiems pritaikytos 56 (37 proc.) rinkimų apylinkės iš 151, o nepritaikytos – 95 (63 proc.).

Daugiausiai rinkiminių apylinkių yra pritaikyta Pilaitės ir Viršuliškių seniūnijose – po 5 iš 6 (83 proc.), Verkių seniūnijoje – 7 iš 9 (78 proc.), Fabijoniškių seniūnijoje – 6 iš 9 (67 proc.), Grigiškių seniūnijoje – 2 iš 3 (67 proc.), o 3 seniūnijose nėra nė vienos pritaikytos rinkimų apylinkės: Vilkpėdės seniūnijoje – 0 iš 6, Lazdynų seniūnijoje – 0 iš 8, Žvėryno seniūnija – 0 iš 4.

Iš visų rinkimų apylinkių net 89 proc. įsikūrusios švietimo įstaigose, tai išryškina ir kitą opią problemą, jog didžioji dalis mokymo įstaigų nėra pasirengusios priimti negalią turinčių mokinių.

Reikia pažymėti, kad nė viena rinkimų apylinkė neturi žmonėms su negalia pritaikytų balsavimo kabinų. Dažna net ir pritaikyta mokykla, į kurią galima neįgaliesiems patekti ne per pagrindinį įėjimą, neturi nuorodų, tad asmenys atėję prie pagrindinio įėjimo dažnu atveju mano, jog ji nepritaikyta. Į kai kurias pritaikytas mokyklas nėra galimybės patekti, kadangi nėra užvažiavimo iš automobilių parkavimo aikštelės ant šaligatvio, didelė dalis mokyklų neturi neįgaliesiems pritaikytų automobilių stovėjimo vietų, nepritaikyti tualetai, o kai kuriose mokyklose įrengti pandusai yra per statūs ir netinkami naudojimui.

Keletas rinkimų apylinkių, neturinčių nei liftų, nei keltuvų, įsikūrusios antrajame pastato aukšte. Perkėlus apylinkes į pirmąjį aukštą, jos būtų pasiekiamos ir neįgaliesiems. Kai kurias nepritaikytas rinkimų apylinkes galima būtų perkelti į netoliese esančias pritaikytas mokyklas.

Kai kuriose mokyklose pakankamai neseniai atlikta rekonstrukcija, tačiau pritaikymo asmenims su negalia nėra.

Vienos nepritaikytos mokyklos, kurioje mokosi negalią turintis moksleivis, atveju, mokykla vietoje panduso naudoja tris lentas, kurios ne tik neleidžia būti savarankišku, bet ir kelia pavojų.

Vis tik kai kurios mokyklos, kuriose įsikuria rinkimų apylinkės, šiuo metu yra pritaikomos – įrenginėjamos neįgaliųjų automobilių stovėjimo vietos bei nuolydžiai, leidžiantys užvažiuoti ant šaligatvio.

Įrengiant rinkimų apylinkes, visiškai neatsižvelgta į žmones, turinčius klausos ir regos sutrikimų: neįrengtos vedimo linijos, nėra įspėjamųjų paviršių prieš skirtingo aukščio pokyčius (pvz., prieš laiptus), nėra balsavimo biuletenių ir kitos rinkėjams skirtos informacijos Brailio raštu, nėra įrangos ar gestų vertėjų, kurie suteiktų informaciją kurtiesiems.

REKOMENDACIJOS

Savivaldybių administracijoms, parenkančioms patalpas rinkimams, tinkamas žmonėms su negalia, rekomenduojama konsultuotis su savivaldybėse veikiančiomis negalią turinčius asmenis atstovaujančiomis organizacijomis. Tai leistų atkreipti dėmesį į svarbias detales, be kurių neįgalieji negalės patekti į parinktas patalpas, taip pat pasiekti kokybinį šuolį pritaikant aplinką.

Nepritaikytų rinkimų apylinkių skaičius itin didelis, todėl rekomenduojama kiekvienais rinkimų metais, pritaikyti bent po 20 proc. daugiau apylinkių nei praėjusių rinkimų metais. Rekomenduojame panaudoti paprasčiausius būdus: nepritaikytas rinkimų apylinkes perkelti į šalia esančius pritaikytus pastatus, pastatų, kuriuose nėra liftų, antruose aukštuose įrengtas rinkimų apylinkes perkelti į pirmuosius aukštus, jei jie prieinami neįgaliesiems, įrengti nuolydžius nuo bordiūrų prieigose, automobilių parkavimo aikštelėse, nes šios kliūtys tampa dažna problema patenkant į pritaikytą pastatą ir pan.

Visa su rinkimais susijusi informacija turi būti aiški, paprasta ir lengvai suprantama. Platinant informaciją viešaisiais kanalais, ji turi būti prieinama ir klausos bei regos negalias turintiems žmonėms (turi būti pateikiam tiek garso, tiek vaizdo informacija). TV laidose vykstančius debatus rekomenduojama versti į gestų kalbą bei titruoti. VRK tinklapyje, informaciniuose leidiniuose, stenduose ir pan. skelbti informaciją, kur gali balsuoti asmenys su negalia, kurios rinkimų apylinkės pritaikytos neįgaliesiems, o jei apylinkės nepritaikytos, kuriose artimiausiose pritaikytose apylinkėse gali balsuoti neįgalieji. Taip pat svarbu informuoti, kur neįgalieji gali rasti visą, jiems reikalingą informaciją ir pan.

Jei asmenys su negalia patekti į rinkimų apylinkę gali ne per pagrindinį įėjimą, būtina įrengti nukreipiamuosius ženklus. Dažnu atveju neįgalieji prie pagrindinio įėjimo pamatę laiptus, mano, kad pastatas neprieinamas judėjimo negalią turintiems žmonėms.

Šalia rinkimų apylinkių esančiose parkavimo aikštelėse turi būti bent viena tinkamai įrengta parkavimo vieta, skirta asmenims su negalia.

Kiekvienoje rinkimų apylinkėje privalo būti įrengta bent viena balsavimo kabina pritaikyta asmenims su skirtingais individualiais poreikiais:

- kabinos išmatavimai turi būti ne mažesni kaip – 1100 mm (kabinos plotis) x 1200 mm (kabinos ilgis);
- kabinos plokštumos nuo viršaus iki apačios turi būti uždengtos, nuo grindų gali būti palikta ne didesnė kaip 300 mm atvira erdvė;
- stalviršiai turi būti montuojami dviejuose lygiuose per visą kabinos ilgį ant konstrukcijos rėmo, priešais įėjimą į kabiną. Vieno stalviršio atstumas nuo apačios 1000 mm, o plotis 300 mm. Kito stalviršio atstumas nuo apačios 700 mm, o plotis 400 mm;
- pritaikytas kabinas siūlome paženklinti kuo universaliau, kad būtų aišku, jog šiomis kabinomis gali naudotis ne tik neįgalieji, tačiau ir kiti asmenys su įvairiais individualiais poreikiais: sensorai, nėščios moterys, tėvai su mažais vaikais, laikinas traumas patyrę asmenys ir pan.
- tiems, kuriems sunku stovėti, turėtų būti sudaryta galimybė prisėsti.
- neįgaliesiems pritaikytose kabinose dviejuose lygiuose (90 ir 120 cm) turi būti įrengti kabliukai viršutiniams rūbams pasikabinti.

Rinkimų apylinkės prieigose arba tik įėjus į rinkimų apylinkę, turi būti atsakingas asmuo, kuris palydėtų, suteiktų pagalbą ir informaciją, asmenims turintiems regos, klausos, intelekto sutrikimų ar kitų individualių poreikių. Regos negalią turintiems asmenims turi būti parengti rinkimų biuleteniai ir kita reikalinga informacija Brailio raštu. Klausos negalią turintiems asmenims turi būti sudarytos sąlygos bendrauti vertėjaujant gestų vertėjui (gestų vertėjas galėtų būti rinkimų apylinkėje arba pasiekiamas nuotoliniu būdu, planšetės, kompiuterio ar kitų įrenginių pagalba).

Pastato prieigose ir pastate turi būti įrengtos vedimo linijos, įspėjamieji paviršiai prieš skirtingų aukščių pokyčius ar kitas kliūtis neregiam.

PRIEDAI

Eil. Nr.		Patikros data:	
Savivaldybė	Vilniaus m. sav.	Seniūnija	
Objekto priskyrimas tam tikrai kategorijai	Švietimo įstaigos		
Objekto pavadinimas			
Adresas ir pašto indeksas			
Kontaktai:			
telefonas			
Pastabos:			

		
Prieinamas (I var.) (žn rateliuose į objektą patenka savarankiškai)	Ribotas prieinamumas (II var.) (su asistento pagalba)	Neprieinamas (III var.)
☐	☐	☐

VISUOMENINĖS PASKIRTIES OBJEKTŲ PATIKROS ANKETA

Prie objekto			Objekto viduje		
Eilė	Požymis	Taip	Eilė	Požymis	Taip
Informacija apie parkavimo aikštelę			Lauko durys		
	Automobilių stovėjimo aikštelė (Asa) - yra - nėra	☐ ☐		Prie pagrindinio įėjimo prieš duris yra durų varčių nekliudomas plotas - iki 150x150 cm. - virš 150x150 cm.	☐ ☐
	Parkavimo vietų žn automobiliams statyti - iki 2 vietų - virš 2 vietų - nėra	☐ ☐ ☐		Slenkstis tarpdurėje - iki 2cm - virš 2 cm - nėra	☐ ☐ ☐
	Atstumas iki įėjimo iš automobilių aikštelės - iki 60 m. - virš 60 m.	☐ ☐		Durų plotis - iki 60 cm. - nuo 60 iki 80 cm. - virš 80cm.	☐ ☐ ☐
	Bordiūras iš parkavimo aikštelės - nuo 2 iki 15 cm. - nėra	☐ ☐		Stiklinė durys pažymėtos ryškia juosta: - taip - ne	☐ ☐
	Nuolydis nuo bordiūro ant šaligatvio - yra - nėra - per status	☐ ☐ ☐			
Viešasis transportas ir susisiekimas			Judėjimas tarp aukštų		
	Viešojo transporto stotelė - yra iki 300 m. - yra virš 300 m. - nėra	☐ ☐ ☐		Liftas	☐
	Nuvažiavimas per perėją - yra geras - per status - nėra	☐ ☐ ☐		Yra keltuvai/laiptų kopiklis -Yra iškvietimo mygtukas -Yra iškvietimo mygtukas bet neveikia -Yra informacija į ką kreiptis dėl įrangos naudojimo	☐ ☐ ☐
	Įrengti išpėjamieji paviršiai	☐		Laiptai	☐
Grindinys iki objekto:					
	Grindinys iki objekto - yra duobių, plyšių didesnių nei 5 mm - nestabilus (slidų, purvas, akmenys)	☐ ☐			

	Grindinio danga - asfaltas - plytelės - smėlis - žvyras - akmenys - Įrengti įspėjamieji paviršiai	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
	Kliūtys prie įėjimo - laikinos - sunkiai pašalinamos - nėra	☐ ☐ ☐	
Patekimas į objektą			Tualetai
	Lygus įvažiavimas	☐	Tualetų kabinos skersmuo - Nuo 100 iki 150 cm. - Virš 150 cm.
	Įėjimas neįgaliesiems ne per pagrindinį įėjimą	☐	☐ ☐
Rampa (nuožulna, pandusas):			
	Ramos nuolydis procentais - 0 - 8,3% - 8,3 - 16,6 %	☐ ☐	Durų plotis - Nuo 60 iki 80 cm. - Virš 80 cm.
	Ramos plotis - iki 120 cm. - virš 120 cm.	☐ ☐	Įrengti turėklai/ alkūnramsčiai - Prie klozeto - Prie klozeto ir kriauklės - Nėra porankių
	Turėklai prie rampos yra: - iš vienos pusės - iš abiejų pusių - nėra	☐ ☐ ☐	Tualetų ŽN nėra Įrengta dušo žarna
	Laiptai		Tualetas pažymėtas ŽN ženkliuku
	Laiptai iki objekto - vienas - nuo 2 iki 5 - daugiau nei 5 - nėra	☐ ☐ ☐ ☐	Pagalbos iškvietimo mygtukas: - įrengtas - neįrengtas - įrengtas, bet neveikia
	Yra keltuvas		Kliūtys objekte
	Keltuvas: - Yra iškvietimo mygtukas - Yra iškvietimo mygtukas, bet neveikia - Yra informacija į ką kreiptis pagalbos - keltuvas yra sugėdęs/neveikia	☐ ☐ ☐ ☐	Kliūtys objekte: - Yra - nėra - sunkiai pašalinamos - laikinos
	Įspėjamieji paviršiai		Kita informacija: -Balsavimo kabinos tinkamos ŽN (tinkamas plotis, tinkamas stalviršio aukštis) -Įrengtos nuorodos patekimui į pastatą ŽN -Yra atsakingas asmuo aptarnauti asmenis su spec. poreikiais - -
	Įrengti įspėjamieji paviršiai: -Įrengta tako vedimo sistema/ įspėjamieji paviršiai - Pažymėtas pandusas - Pažymėti laiptai - Pažymėti laiptai ir pandusas - Nėra žymėjimo	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
	Pastato aukštingumas		
	Pastato aukštų skaičius: - 1 aukšto - 2 aukštų - 3-5 aukštų - 6-9 aukštų - 10 aukštų	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
	Galimybė judėti pastate - yra visur - tik į I aukštą	☐ ☐	